

SUOMEN RAUTATIEMATKUSTAJAT RY 3.9.2009

UUSIA NÄKÖKOHTIA SISÄMAAN YÖJUNISTA

I Kannanotto 25.5.2009

2. Matkustajamääräpohdintoja

Yöjunissa on VR Oy:n ilmoituksen mukaan ollut matkustajia vuonna 2006¹ reitillä Helsinki – Kolari 57.539 ja reitillä Helsinki – Kemijärvi 22.535. Vuonna 2008² yöjunamatkustajia oli reitillä Helsinki – Kolari 75.000 ja reitillä Helsinki – Kemijärvi 31.600. Myös muualla Lapissa raideliikenne on lisännyt suosiotaan, mutta yöjunien matkustajalukuja ei ole erikseen ilmoitettu (reitillä Helsinki – Rovaniemi oli vuonna 2006 336.723 ja vuonna 2008 410.000 matkustajaa sekä reitillä Helsinki – Kemi vuonna 2006 173.784 ja vuonna 2008 185.000 matkustajaa).

Sisämaan yöjunamatkustajia kerrotaan olleen vuonna 2005 ”Kajaanin suunnassa” 44.000 ja ”Joensuun suunnassa” 23.000.³ Jos sisämaahan yhä kulkisi yöjunia, niiden suosio todennäköisesti olisi kasvanut kuten on käynyt kaukojunaliikenteelle ylipäättään.⁴ Näiden yöjunien nykyiseksi matkustajamääräksi voidaan arvioida ”Kajaanin suunnassa” 57.352 (44.000 + 13.352) ja ”Joensuun suunnassa” 29.980 (23.000 + 6.980) ottamalla pohjaksi välillä Helsinki – Kolari vuosina 2006 - 2008 tapahtunut kasvu (saatavissa olevien tietojen nojalla käyttökelpoisin vertailukohde). Potentiaali ei kuitenkaan rajoitu tähän.

Lapissa matkailijoista Ylläkselle saapuu junalla 12 prosenttia ja Leville kahdeksan prosenttia.⁵ Ylläksen suurempi luku saattaa johtua lyhyemmästä matkasta rautatieasemalle (väli Ylläs - Kolari on 35 kilometriä⁶, Levi – Kolari 80 kilometriä sekä Levi – Rovaniemi 170 kilometriä⁷). Kysyntä on toteutuneita lukuja suurempi, koska matkailusesonkina kaikki halukkaat eivät mahdu loppuun myytyihin juniin.⁸ Junien mahdollisuuksista kertoo myös se, että ympäristön kannalta epätoivottavana pidetty lentoliikenne on kasvanut ainakin taantuman alkuun asti eniten⁹ (lennon osuus Lapin kotimaan saapumisista on noin 20 % ja junan ja juna/auto-yhdistelmän osuus 5 – 20 %¹⁰).

Nykyisin tilastot kertovat yöpymisten eikä yksittäisten yöpyjien lukumääristä. Jotta tiedossa olevia yöpymismääriä saataisiin vertailukelpoisiksi Levin ja Ylläksen matkailijamääristä johdettujen prosenttien kanssa, olemme käyttäneet löytämäämme tietoa, jonka mukaan vuonna 1980 Kuusamossa oli noin 110.300 yöpyjää ja 274.190 yöpymistä.¹¹ Esitettävät matkailijamäärät on laskettu mainituista luvuista saadulla suhdeluvulla.

Taivalkoskelta on suora maantieyhteys Kuusamon Rukalle (etäisyys 89 kilometriä) sekä Pudasjärven Isosyötteelle (etäisyys 40 kilometriä). Jos Kuusamon vuoden 2008 127.384 kotimaan matkailijasta (316.659 majoitusliikeyöpymistä¹²) kahdeksan prosenttia käyttäisi makuuvaunua, luku on 10.191. Isosyötteen 19.860 kotimaan matkailijasta (49.369 majoitusliikeyöpymistä¹³) kahdeksan prosenttia on 1.589. Kun lukuihin lisätään oletettu ”Kajaanin suunnan” yöjunan käyttäjämäärä 57.352, päästään lukemaan 69.132. On myös huomattava, että etäisyys Kemijärveltä Rukalle (115 kilometriä) ei poikkea suuresti matkasta

¹ Lapin joukkoliikenneyhteyksien kehittäminen s. 15 ja 42 (LVM:n julkaisuja 23 / 2007; jäljempänä Lappi-työryhmä; koskee kaikkia kappaleessa mainittuja reittejä); http://www.mintc.fi/fileserver/LVM%2023_2007.pdf

² kts. alaviite 1 (koskee kaikkia kappaleessa mainittuja reittejä)

³ Antti Jaatinen Pro Rautatie ry:n seminaarissa 15.2.2007;

<http://www.prorausatie.net/2007/ProR15022007alustukset.pdf>; s. 9

⁴ Helsingin Sanomat 17.1.2009 Turun-junassa oli sijaa vain leikkinurkassa (kasvuprosentiksi mainitaan 6,4)

⁵ Lappi-työryhmä s. 42

⁶ <http://www.yllas.fi/?depid=16778>

⁷ <http://www.levi.fi/fi/matkustaminen/nain-saavut-leville.html>

⁸ Lappi-työryhmä s. 42

⁹ Lappi-työryhmä s. 29

¹⁰ Lappi-työryhmä s. 13

¹¹ Seppo Ervasti: Kuusamon matkailun vaiheita s. 5; <http://www.kirjastovirma.net/kuusamo/matkailu/historiikki/3>

¹² Kuusamon matkailun tunnuslukuja joulukuun 2008; http://www.ruka.fi/site_images/kuusamo1208.pdf

¹³ kts. alaviite 12

Taivalkosken kautta. Näin Rukalle voitaisiin houkutellessa matkustajia kahta eri reittiä pitkin ja siten lisätä yöjunaliikenteen suosiota.

Sotkamon Vuokatti on yksi sisämaan suurimmista turistikeskuksista ja se kasvaa yhä. Lisäksi rautatie kulkee Vuokatissa aivan matkailualueen keskeltä. Jos esimerkiksi Vuokatin 215.896 vuosittaisesta kotimaan matkailijasta (536.686 matkailuyöpymistä¹⁴) 15 prosenttia käyttäisi makuuvaunua, luku on 32.384. Jos tähän lisätään kahdeksan prosenttia Ukkohalla-Paljakan 50.362 kotimaan matkailijasta (125.193 majoituslikeyöpymistä¹⁵) eli 4.029 sekä oletettu ”Joensuun suunnan” käyttäjämäärä 29.980, päästään lukemaan 66.393. Myös kamarimusiikkijuhlistaan tunnettu Kuhmo sijaitsee lyhyen matkan päässä Vuokatista (66 kilometriä). Toisaalta Ukkohalla-Paljakalle voisi matkustaa Kuusamon tavoin kahta eri reittiä joko Vuokatin (etäisyys 86 kilometriä) tai Taivalkosken kautta (etäisyys 148 kilometriä).

Laskelmissa on tähän asti otettu huomioon vain majoitusliikkeiden yöpyjät, vaikka Ylläksen ja Levin junamatkustajat lienee laskettu kaikista (yöpyvistä) matkailijoista. Tästä huolimatta jokainen luku on enemmän kuin VR Oy:n omalla liikeriskillään ajaman Kolarin yöjunan matkustajamäärä 57.539 vuonna 2006. Jos esimerkiksi Kuusamossa laskettaisiin kahdeksan prosenttia kaikista 306.735 kotimaan matkailijasta (762.500 majoitusyöpymistä¹⁶) eli 24.539, Taivalkosken yöjunan vuosittaiseksi matkustajamääräksi voidaan arvioida 83.480. Lisäksi sisämaassakin pitänee ainakin jossain määrin paikkansa johtopäätös, että majoitusyöpymisiä on rekisteröityjä lukuja enemmän (Lapin todellisen yöpymismäärän arvioidaan olevan noin kolminkertainen vuonna 2007 rekisteröityyn noin 2,2 miljoonaan yöpymiseen verrattuna¹⁷). Tämäkin seikka viittaa esittämiämme lukuja suurempaan matkustajapotentiaaliin.

II Havainnot uuden aineiston perusteella 3.9.2009¹⁸

2. Matkustajamääräpohdintoja

Yöjunissa on VR Oy:n ilmoituksen mukaan ollut matkustajia vuonna 2006¹⁹ reitillä Helsinki – Kolari 57.539 ja reitillä Helsinki – Kemijärvi 22.535. Vuonna 2008²⁰ yöjunamatkustajia oli reitillä Helsinki – Kolari 75.000 ja reitillä Helsinki – Kemijärvi 31.600. Myös muualla Lapissa raideliikenne on lisännyt suosiotaan, mutta yöjunien matkustajalukuja ei ole erikseen ilmoitettu (reitillä Helsinki – Rovaniemi oli vuonna 2006 336.723 ja vuonna 2008 410.000 matkustajaa sekä reitillä Helsinki – Kemi vuonna 2006 173.784 ja vuonna 2008 185.000 matkustajaa).

Sisämaan yöjunamatkustajia on ollut **matkustajamäärälaskentojen mukaan vuonna 2004 välillä Kouvola - Kajaani ainakin 66.000 (keskimäärin 90 matkustajaa junaa kohti) ja välillä Tampere - Joensuu ainakin 45.000 (keskimäärin 61 matkustajaa junaa kohti).**²¹ Jos sisämaahan yhä kulkisi yöjunia, niiden suosio todennäköisesti olisi kasvanut kuten on käynyt kaukojunaliikenteelle ylipäätään.²² Näiden yöjunien nykyiseksi matkustajamääräksi voidaan arvioida **välillä Kouvola - Kajaani 86.029 (66.000 + 20.029; keskimäärin 117 matkustajaa junaa kohti) ja välillä Tampere - Joensuu 58.656 (45.000 + 13.656; keskimäärin 80 matkustajaa junaa kohti)** ottamalla pohjaksi välillä Helsinki – Kolari vuosina 2006 - 2008 tapahtunut kasvu (saatavissa olevien tietojen nojalla käyttökelpoisin vertailukohde). Potentiaali ei kuitenkaan rajoitu tähän.

Lapissa matkailijoista Ylläkselle saapuu junalla 12 prosenttia ja Leville kahdeksan prosenttia.²³ Ylläksen suurempi luku saattaa johtua lyhyemmästä matkasta rautatieasemalle

¹⁴ kts. alaviite 12

¹⁵ kts. alaviite 12

¹⁶ kts. alaviite 12

¹⁷ Matkailusilmä 4 / 2008 Hiihtokeskuksissa uskotaan tulevaisuuteen s. 10;

http://www.mek.fi/ima/matksilma/MS_4_08.pdf

¹⁸ LVM:stä saatu Strafica-tiedonmuru (liitteenä)

¹⁹ kts. alaviite 1

²⁰ kts. alaviite 1

²¹ kts. alaviite 18

²² kts. alaviite 4

²³ kts. alaviite 5

(väli Ylläs - Kolari on 35 kilometriä²⁴, Levi – Kolari 80 kilometriä sekä Levi – Rovaniemi 170 kilometriä²⁵). Kysyntä on toteutuneita lukuja suurempi, koska matkailusesonkina kaikki halukkaat eivät mahdu loppuun myytyihin junaan.²⁶ Junien mahdollisuuksista kertoo myös se, että ympäristön kannalta epätoivottavana pidetty lentoliikenne on kasvanut ainakin taantuman alkuun asti eniten²⁷ (lennon osuus Lapin kotimaan saapumisista on noin 20 % ja junan ja juna/auto-yhdistelmän osuus 5 – 20 %²⁸).

Nykyisin tilastot kertovat yöpymisten eikä yksittäisten yöpyjien lukumääristä. Jotta tiedossa olevia yöpymismääriä saataisiin vertailukelpoisiksi Levin ja Ylläksen matkailijamääristä johdettujen prosenttien kanssa, olemme käyttäneet löytämäämme tietoa, jonka mukaan vuonna 1980 Kuusamossa oli noin 110.300 yöpyjää ja 274.190 yöpymistä.²⁹ Esitettävät matkailijamäärät on laskettu mainituista luvuista saadulla suhdeluvulla.

Taivalkoskelta on suora maantieyhteys Kuusamon Rukalle (etäisyys 89 kilometriä) sekä Pudasjärven Isosyötteelle (etäisyys 40 kilometriä). Jos Kuusamon vuoden 2008 127.384 kotimaan matkailijasta (316.659 majoitusliikkeyöpymistä³⁰) kahdeksan prosenttia käyttäisi makuuvaunua, luku on 10.191. Isosyötteen 19.860 kotimaan matkailijasta (49.369 majoitusliikkeyöpymistä³¹) kahdeksan prosenttia on 1.589. Kun lukuihin lisätään oletettu **välin Kouvola - Kajaani** yöjunan käyttäjämäärä **86.029**, päästään lukemaan **97.809 (keskimäärin 133 matkustajaa junaa kohti)**. On myös huomattava, että etäisyys Kemijärveltä Rukalle (115 kilometriä) ei poikkea suuresti matkasta Taivalkosken kautta. Näin Rukalle voitaisiin houkuttaa matkustajia kahta eri reittiä pitkin ja siten lisätä yöjunaliikenteen suosiota.

Sotkamon Vuokatti on yksi sisämaan suurimmista turistikeskuksista ja se kasvaa yhä. Lisäksi rautatie kulkee Vuokatissa aivan matkailualueen keskeltä. Jos esimerkiksi Vuokatin 215.896 vuosittaisesta kotimaan matkailijasta (536.686 matkailuyöpymistä³²) 15 prosenttia käyttäisi makuuvaunua, luku on 32.384. Jos tähän lisätään kahdeksan prosenttia Ukkohalla-Paljakan 50.362 kotimaan matkailijasta (125.193 majoitusliikkeyöpymistä³³) eli 4.029 sekä oletettu **välin Tampere – Joensuu** käyttäjämäärä **58.656**, päästään lukemaan **95.069 (keskimäärin 130 matkustajaa junaa kohti)**. Myös kamarimusiikkijuhliltaan tunnettu Kuhmo sijaitsee lyhyen matkan päässä Vuokatista (66 kilometriä). Toisaalta Ukkohalla-Paljakalle voisi matkustaa Kuusamon tavoin kahta eri reittiä joko Vuokatin (etäisyys 86 kilometriä) tai Taivalkosken kautta (etäisyys 148 kilometriä).

Jos matkustaja jää junasta Kontiomäellä, Paljakkaan on noin 40 ja Ukkohallaan noin 70 kilometriä. Hyrynsalmen asemalta matkaa Ukkohallaan on 25 kilometriä.³⁴

Laskelmissa on tähän asti otettu huomioon vain majoitusliikkeiden yöpyjät, vaikka Ylläksen ja Levin junamatkustajat lienee laskettu kaikista (yöpyvistä) matkailijoista. Tästä huolimatta jokainen luku on enemmän kuin VR Oy:n omalla liikeriskillään ajaman Kolarin yöjunan matkustajamäärä 57.539 vuonna 2006. Jos esimerkiksi Kuusamossa laskettaisiin kahdeksan prosenttia kaikista 306.735 kotimaan matkailijasta (762.500 majoitusyöpymistä³⁵) eli 24.539, Taivalkosken yöjunan vuosittaiseksi matkustajamääräksi voidaan arvioida **112.157 (keskimäärin 153 matkustajaa junaa kohti)**. Lisäksi sisämaassakin pitänee ainakin jossain määrin paikkansa johtopäätös, että majoitusyöpymisiä on rekisteröityjä lukuja enemmän (Lapin todellisen yöpymismäärän arvioidaan olevan noin kolminkertainen vuonna 2007 rekisteröityyn noin 2,2 miljoonaan yöpymiseen verrattuna³⁶). Tämäkin seikka viittaa esittämiämme lukuja suurempaan matkustajapotentiaaliin.

²⁴ kts. alaviite 6

²⁵ kts. alaviite 7

²⁶ kts. alaviite 8

²⁷ kts. alaviite 9

²⁸ kts. alaviite 10

²⁹ kts. alaviite 11

³⁰ kts. alaviite 12

³¹ kts. alaviite 12

³² kts. alaviite 12

³³ kts. alaviite 12

³⁴ lisäys yleisöpalautteen perusteella

³⁵ kts. alaviite 12

³⁶ kts. alaviite 17

Matkustajaluvut kasvavat edelleen, jos pohjaksi otetaan Strafrican vuoden 2004 vaihteluvälin maksimimäärät (välillä Kouvola - Kajaani 86.000 matkustajaa; keskimäärin 117 matkustajaa junaa kohti ja välillä Tampere - Joensuu 52.000 matkustajaa; keskimäärin 71 matkustajaa junaa kohti). Kolarin liikenteen kasvua yhä mittatikkuna käyttämällä hypoteettinen matkustajamäärä välillä Kouvola – Kajaani olisi 106.029 (86.000 + 20.029; keskimäärin 145 matkustajaa junaa kohti) ja välillä Tampere - Joensuu 67.780 (52.000 + 15.780; keskimäärin 92 matkustajaa junaa kohti). Kun laskelmaan lisätään jo arvioitu turistikohteiden potentiaali, päästään välillä Kouvola – Kajaani arvioon 117.809 matkustajaa (106.029 + 10.191 + 1.589; 161 matkustajaa junaa kohti) ja välillä Tampere – Joensuu arvioon 104.193 matkustajaa (67.780 + 32.384 + 4.029; 142 matkustajaa junaa kohti).

Strafica arveli sisämaan yöjunien matkustajamäärän alenevan oikoradan valmistumisen jälkeen noin 40 prosenttia vuoden 2004 luvuista vuoteen 2010 mennessä. VR Oy on ilmoittanut matkustajia olleen vuonna 2005 ”Kajaanin suunnassa” 44.000 ja ”Joensuun suunnassa” 23.000.³⁷ Jostakin syystä pitkän aikavälin arvioitu alenema olisikin toteutunut ”yhdessä yössä” ja jo ennen oikoradan käyttöön ottoa. Koska romahduksen syy on hämärän peitossa, seikka viittaa jälleen kerran liikennöitsijän ilmoittamien tietojen epäluotettavuuteen.

Liikenneministeriön ylijohtaja Juhani Tervala on helmikuussa 2006 todennut, ettei ministeriössä tiedetä sisämaan yöjunien matkustajamääriä eikä talouslukuja.³⁸ Ministeri Vehviläinen on kuitenkin helmikuussa 2008 vastannut kansanedustaja Heli Järviselle, että ministeriöllä on rautateiden ostoliikenteen osalta vakiintuneet, yhdessä sovitut valvonta- ja seurantamekanismit ja menettelyt liikenteenharjoittajan raportoinnista ministeriölle. Ministeriö on lisäksi Vehviläisen mukaan saanut raportoinnista riittävät tiedot myös yöjunaliikenteen tuottojen ja kustannusten arviointiin.³⁹ Selvitysten olemassa oloon ministeri viittaa myös kansanedustaja Merja Kyllöselle aprillipäivänä 2009 annetussa vastauksessa.⁴⁰

Ministeriö ei ole kuitenkaan pyynnöistä huolimatta kyennyt toimittamaan Strafrican vajaata A4-sivua parempaa selvitystä yöjunista. Virkamiehet ovat kehottaneet tiedustelemaan asiakirjoja eduskunnasta tai valtioneuvoston omistajaohjausyksiköstä, jota ei ollut olemassakaan vuonna 2006. Siksi on valitettavasti myös kysyttävä onko ministeri valehdellut yöjunia koskevissa asioissa eduskunnan puhemiehelle (jolle vastaukset osoitetaan) ja lisäksi ainakin kansanedustajille Järvinen ja Kyllönen.

Strafrican tietojen mukaan sisämaan yöjunien matkustajamäärät ovat vuonna 2004 olleet sunnuntaina noin kaksinkertaiset muihin päiviin verrattuna ja heinäkuussa Tampere – Joensuu –välin matkustajaluvut ovat olleet noin puolitoistakertaiset maalissa ja marraskuuhin verrattuna (on myös tiedetty, ettei yöjunien matka-aika ole merkityksellinen vaan matkustajan järkevään aikaan perillä olo). Esiin tulleiden lukujen perusteella yöjunat ovat kulkiessaankin saattaneet ajoittain ylittää VR Oy:n omien standardien mukaisen kannattavuusrajan, jonka on väitetty olevan 200 matkustajaa junaa kohti.

Koska sisämaan yöjunille ei Strafrican ennusteen mukaan järjestetty korvaavaa liikennettä, matkustajapotentiaali lienee luovutettu muille liikennemuodoille päivystaisista arveluista huolimatta (tähän viittaa myös Kajaanin yöpendolinojen kulun katkaisu Savoon ratatöiden takia korvaavia yhteyksiä järjestämättä ajalla 7.9. – 25.10.). Lakkautetut junat jatkavat osittain elämäänsä tänäkin päivänä reittien alku- ja loppupäissä VR:n omalla riskillä tai ministeriön ostoliikenteenä päivävaunukalustolla; välillä Turku satama – Tampere kulkee myös makuuvaunuja Rovaniemelle.

www.rautatiematkustajat.fi

³⁷ kts. alaviite 3

³⁸ Kainuun Sanomat 8.2.2006 Ministeriöltä ei vihreää Kainuun yöjunalle

³⁹ kirjallinen kysymys 2 / 2008 vp; http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_2_2008_p.shtml

⁴⁰ kirjallinen kysymys 175 / 2009 vp; http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_175_2009_p.shtml